

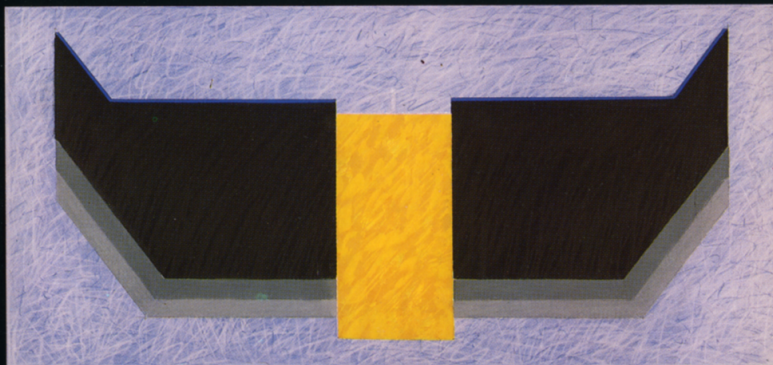

CD-508 DIGITAL

KOKO
KOKKONEN 4
COMPLETE

JOONAS KOKKONEN

Symphony No.3 • Opus sonorum • Requiem

Soile Isokoski, soprano • Walton Grönroos, baritone
Savonlinna Opera Festival Choir
Lahti Symphony Orchestra • Ulf Söderblom

KOKKONEN, Joonas (b. 1921)**Symphony No.3** (1967) (*Fazer*) **20'33**

1	I. <i>Andante sostenuto</i>	5'10
2	II. <i>Allegro</i>	2'44
3	III. <i>Allegretto moderato</i>	3'38
4	IV. <i>Adagio</i>	8'37

Opus sonorum (1965) (*World Première Recording*) (*Fazer*) **11'42**

5	I. <i>Moderato</i>	3'27
6	II. <i>Adagio non troppo</i>	4'56
7	III. <i>Allegro non troppo</i>	3'19

Ilkka Sivonen, piano**Requiem** (1981) (*Fazer*) **38'04**

8	I. Requiem aeternam. <i>Andante</i>	7'26
9	II. Kyrie eleison. <i>Allegro</i>	2'45
10	III. Tractus. <i>Andante</i>	5'12
11	IV. Domine Jesu Christe. <i>Moderato</i>	3'36
12	V. Hostias et preces. <i>Allegretto</i>	2'10
13	VI. Sanctus & Benedictus. <i>Allegro moderato</i>	3'33
14	VII. Agnus Dei. <i>Moderato</i>	4'28
15	VIII. In Paradisum. <i>Andante</i>	2'59
16	IX. Lux aeterna. <i>Adagio</i>	5'02

Soile Isokoski, soprano; **Walton Grönroos**, baritone
Savonlinna Opera Festival Choir (Savonlinnan Oopperajuhlakuoro)
(chorus-master: Olli Tuunanen)
Lahti Symphony Orchestra (Lahden kaupunginorkesteri)
Ulf Söderblom, conductor

Recording data: 1991-05-16/23 at the Ristinkirkko (Church of the Cross), Lahti, Finland

Recording engineer: Robert von Bahr

3 × Neumann U89, 2 × Neumann TLM170 and 4 × Neumann KM140 microphones
(Requiem); 2 × Neumann U89 and 2 × Neumann TLM170 microphones (Symphony;
Opus sonorum); SAM82 mixer and mixer by Didrik De Geer, Stockholm 1990;
Fostex D-20 DAT recorder

Producer: Robert von Bahr

Digital editing: Siegbert Ernst

English translation: Andrew Barnett

French translation: Arlette Lemieux-Chené

Front cover painting: Matti Koskela, Lahti (photo: Kimmo Koskela)

Type setting, lay-out: Kyllikki & Andrew Barnett, Compact Design Ltd.

Project supervisor: Tero-Pekka Henell

Cover text: Tero-Pekka Henell

German translation: Christiane Saloranta

BIS recordings can be ordered from our distributors worldwide.

If we have no representation in your country, please contact:

BIS Records AB, Stationsvägen 20, SE-184 50 Åkersberga, Sweden

Tel.: +46 8 544 102 30 Fax: +46 8 544 102 40

info@bis.se www.bis.se

© & © 1991, BIS Records AB

**The project to record Kokkonen's Complete Orchestral Music is supported by the
City of Lahti, the Finnish Cultural Foundation, ESEK, LUSES and TEOSTO.**

Sinfonia Lahti

The *Third Symphony* by Joonas Kokkonen (b. 1921) was completed in 1967, three years after *Opus sonorum* (also on this CD), and represents a cornerstone in the development of his strong, extremely earnest and logical music. All his works reflect his compositional principles: 'In a symphony everything depends upon everything else, and everything has an effect upon the totality'. The music of Kokkonen is strongly architectonic, and — in spite of constantly recurring, familiar characteristics — the style of his works has undergone great changes in the course of his career. The *First Symphony* (1958-60; BIS-CD-485) and the *Second* (1960-61; BIS-CD-498) are works of clarity with some radical features. With its classical simplicity and joy the *Third Symphony*, six years later than the *Second*, is a harbinger of the more dramatic *Fourth Symphony* (1971; BIS-CD-468). Slow movements at the beginning and end of works are typical of Kokkonen, with the fast movements coming between them.

The composer characterises his piece thus:

'The basic idea for the *Third Symphony* came to me in February 1965. A particularly strong experience of nature contributed to its origination, a verbal description of which would unnecessarily confine the fantasy of the listener — for the work grows from the beginning into absolute music. Along with my other works, the symphony was slow in taking shape, and I actually started to write it down in January 1967. The last movement was completed only a week and a half before the first performance on 12th September 1967. — The first movement, though containing symphonic elements right from the first bar, is to be understood as an extensive introduction. Both the fast movements sound in places like scherzi, though their functions are different: the *Allegro* represents above all the main *Allegro* of the symphony, whereas the character of the *Allegro moderato* is rather that of an intermezzo. In the *Adagio* I have tried to combine in a synthesis elements of a finale and a slow movement.'

In 1968 the *Third Symphony* received the Music Prize of the Nordic Council.

The orchestral piece *Opus sonorum* was written at the turn of the year 1964-65. At that time Kokkonen had already followed up his first orchestral piece *Music for String Orchestra* (1956-57; BIS-CD-485) with the song cycle *The Hades of the Birds*

(1958-59; BIS-CD-485) for mezzo-soprano and orchestra, and had composed his first two symphonies. *Sinfonia da camera* (1961-62; BIS-CD-528) for twelve string players had been performed at the Lucerne Festival, and just before *Opus sonorum* he had composed the *Missa a cappella* for the Lutheran World Union Congress. His nomination as a member of the Finnish Academy in 1963 had come as a great honour.

Opus sonorum, the ‘work of melodies’, reflects Joonas Kokkonen’s strong and often biting opinions — he had been music critic of the newspapers *Ilta-Sanomat* and *Uusi Suomi* in the years 1947-63. When he started to write it, he referred to the piece as ‘Music without Percussion’. In the early 1960s the composer had been a guest at contemporary music festivals and had heard numerous concerts of new music. As he himself explains:

‘I was annoyed that the large percussion section played an apparently imperative, domineering rôle in all the pieces that I heard. For this reason I wanted to write a piece completely without percussion. Instead I included a piano, to which one can allot those tonal nuances which would otherwise have been given to the percussion.’

In accordance with Kokkonen’s mode of symphonic thought, *Opus sonorum* is governed by one connecting motif, and — like the *Music for String Orchestra* or the *Symphonic Sketches* (BIS-CD-468) — the composition could be called a symphony. Not a single musicologist had noticed that the main motif comprised the note names corresponding to the name Jean Sibelius: E-A-E flat-B-B flat (in German e-a-es-h-b, or by mixing languages e-a-es-si-b) until the composer admitted it fifteen years after writing the piece. This motif occurred to Kokkonen because he wrote the piece in early 1965, for the 100th anniversary year of Sibelius’s birth.

The *Requiem* is Kokkonen’s second great vocal symphony, alongside the opera *The Last Temptations*. The work unites Kokkonen the symphonist with his less familiar personality as a composer of vocal and choral music. He has nevertheless fulfilled his own central perception of composing — symphonic unity — in his choral pieces and songs. This becomes most apparent when one listens to this series of CDs.

The *Requiem* came into being as the result of a suggestion from the mixed choir Akateeminen Laulu and its then musical director, Ulf Söderblom. In the late 1970s, just after the triumphant success of *The Last Temptations*, the choir commissioned a piece. The composer was enthusiastic and planned an 'ecumenical mass'. Because of the long illness and eventual death of his wife, however, the piece turned into a requiem mass in her memory: *Requiem in memoriam Maija Kokkonen*.

The composer provided the work with an unconventional text: Mozart's and Verdi's *Dies irae* movements with their terror of the Last Judgement are replaced by a comforting *Tractus*. In the penultimate movement, *In paradisum*, beautiful unison melodies lead the deceased, accompanied by angels, to paradise. The fifth movement, *Hostias et preces*, is perceived by the composer as a sort of cult dance. In the sixth movement, *Sanctus*, the work attains its dynamic climax, and it reaches its conclusion with *Lux aeterna*, a title which Kokkonen also gave to an organ piece dating from 1974. The *Requiem* ends with the E flat major harmony very dear to the composer, the encouraging nature of which also grandly ends his opera. Joonas Kokkonen concludes his score with the sign S.D.G. — Soli Deo Gloria.

Tero-Pekka Henell

Soile Isokoski is the great discovery in Finnish vocal art of recent years. After her surprise victory at the national singing competition in Lappeenranta in 1987 she was selected to represent Finland at the BBC 'Singer of the World' contest, and as a finalist there she found the doors of an international career opening before her. In 1987 she was engaged at the Finnish National Opera. Recently she has appeared internationally in recital, at orchestral concerts and in operatic performances.

Soile Isokoski began her studies in the church music faculty of the Sibelius Academy in Kuopio. She received her singing diploma in 1984 and gave her first concert in Helsinki in 1986. This is her first BIS recording.

Walton Grönroos is a Finnish baritone of international renown who has worked at the Deutsche Oper in Berlin for many years: his attachment was formed immediately after his victory in the Timo Mustakallio Singing Competition in

Savonlinna in 1975. He has made regular guest appearances at major opera houses, most often in the rôles of Count Almaviva (*The Marriage of Figaro*), Posa (*Don Carlos*), Luna (*Il Trovatore*), Ford (*Falstaff*), Scarpia (*Tosca*), Jochanaan (*Salome*) and in the title rôles of *Eugene Onegin* and *Simon Boccanegra*. He is known throughout the world as a singer of Lieder and of oratorios and he has appeared with conductors such as Claudio Abbado, Daniel Barenboim, Leonard Bernstein, Karl Böhm, Herbert von Karajan, Lorin Maazel, Zubin Mehta, Seiji Ozawa and Giuseppe Sinopoli. He has also appeared regularly with the Lahti Symphony Orchestra. In 1987 Walton Grönroos was invited to become artistic director of the Savonlinna Opera Festival. In 1992 he will become director-in-chief of the Finnish National Opera. This is his sixth BIS recording.

The Savonlinna Opera Choir came into being in the late 1960s, made up of amateur singers from the town and performing for the Savonlinna Opera Festival. It was strengthened during the summer season by the invitation of willing choral singers from elsewhere in the country. In 1979 the national organization **Savonlinna Opera Festival Choir** was established, the activities of which include taking care of choral work at the Opera Festival. Among the choir's artistic directors have been Kyösti Haatanen (1979-87) and Eric-Olof Söderström (since 1987).

The annual appearances of the choir at the Savonlinna Opera Festival remain a principal function of the choir, but it is increasingly in demand from the Finnish National Opera and at festivals and productions by various Finnish orchestras. The choir has performed many large-scale masses and oratorios and — according to the music's requirements — numbers between 80 and 150 singers.

This is the second BIS recording by the Savonlinna Opera Festival Choir. On the previous double CD (BIS-CD-373/374) they perform scenes from the Savonlinna Opera Festival along with various soloists, the festival's conductors and orchestra.

Lahti is a town with approximately 100,000 inhabitants 60 miles north of the Finnish capital, Helsinki; it is a modern centre for sports, culture, trade and

industry. The Lahti area is cut through by mighty glacial ridges and Lake Vesijärvi, as beautiful in the winter as it is in the summer, contributes a charming aspect to the city's appearance. Lahti's international sports centre is one of the world's finest skiing and ski-jumping venues, and the city's successful football team Kuusysi is also known internationally. Each year in August the Lahti International Organ Week takes place — one of the most renowned organ festivals in the world. The city is also known on account of the international Poster Biennale and the Mukkula international authors' conference.

The **Lahti Symphony Orchestra** was founded in 1949 to maintain the traditions of the orchestra established in 1910 by the society Lahti Friends of Music. In recent years the orchestra has developed into one of the most notable in the Nordic countries. Its recordings under the direction of its conductors Osmo Vänskä (chief guest conductor 1985-88, chief conductor since 1988) and Ulf Söderblom (chief conductor 1985-88, chief guest conductor 1988-91) have won the orchestra international renown; notable among these is the highly acclaimed world première recording of the original version of the Sibelius *Violin Concerto* (BIS-CD-500). On earlier discs the orchestra played music by Crusell (BIS-CD-345) and Kalevi Aho (BIS-CD-396). The orchestra's complete edition of Joonas Kokkonen's orchestral music (BIS-CD-468, 485, 498, 508 and 528) is one of Finland's biggest recording projects.

The Lahti Symphony Orchestra presents weekly concerts in the Lahti Concert Hall (architects Heikki and Kaija Sirén, 1954) and in the Ristinkirkko (Church of the Cross; Alvar Aalto, 1978); this church is also the venue for all the orchestra's recordings. The orchestra also appears at the Lahti International Organ Week and at opera performances in the city.

Ulf Söderblom (b. 1930) is one of Finland's best known conductors of all time. His principal area of activity has been opera and large-scale vocal music; he has been conductor of the Finnish National Opera since 1957 and its chief conductor since 1973. He has conducted at the Savonlinna Opera Festival ever since its recommencement in 1967. He has also been a tireless champion of new Finnish music. He has conducted many of the best known major Finnish works for choir

and orchestra (his recordings include *Juha* by Aarre Merikanto, *The Horseman* by Sallinen, *The Last Temptations* by Kokkonen, *Psalmus* by Uno Klami and *The Silken Drum* by Paavo Heininen) and given the first Finnish performances of major international works for chorus and orchestra. He was awarded the Finnish State Music Prize in 1977 and in 1991 the President of Finland awarded him the honorary title of Professor. Ulf Söderblom was artistic director of the Lahti Symphony Orchestra in the period 1985-88; in the years 1988-91 he was its chief guest conductor. This is his third BIS recording.

Joonas Kokkosen (s.1921) *kolmas sinfonia* syntyi vuonna 1967, kolmisen vuotta tällä levyllä kuultavan teoksen *Opus sonorum* jälkeen, hänen seuraavaksi orkesteriteoksekseen. Se on yksi tukipylyvä hänen musiikkinsa vahvassa, äärimmäisen vakaassa ja loogisessa kehityslinjassa. Koko hänen tuotantonsa noudattaa hänen säveltäjänperiaatettaan: ”Sinfoniassa kaikki riippuu kaikesta ja kaikki vaikuttaa kaikkeen”. Kokkosen musiikki on vahvasti arkkitehtoonista, ja vaikka hänen rakennustensa julkisivussa on aina tuttuja piirteitä, sisältä ne ovat uran edetessä kokeneet suuriakin muutoksia. *Ensimmäisen* (1958-60; BIS-CD-485) ja *toisen* (1960-61; 498) *sinfonian* ollessa selkeä pari radikaaleine ilmiäsuineen, kuusi vuotta *toisen sinfonian* jälkeen valmistunut *kolmas sinfonia* on taas dramaattisemman *neljännen sinfonian* (1971; 468) airut klassisemmassa selkeydessään ja valoisuudessaan. Kokkosen ajattelutavalle on tyypillistä, että teos alkaa ja päättyy hitaalla osalla, ja nopeat osat on sijoitettu keskimmäisiksi.

Säveltäjä on itse luonnehtinut teostaan:

”*Kolmannen sinfoniani* perusidea syntyi kesällä 1965. Sen taustana on erittäin voimakas luonnonelämys, jonka sanallinen selittäminen olisi kuitenkin aiheetonta kuulijan fantasian kahlitsemista, koska teos lähtökohdastaan kasvaa absoluuttiseksi musiikiksi. Sinfonia kypsyi hitaasti muiden töiden rinnalla, ja tammikuussa 1967 aloitin varsinaisen kirjoitustyön. Teoksen viimeinen osa valmistui vain puolitoista viikkoa ennen 12.9.1967 tapahtunutta kantaesitystä. Ensimmäinen osa, vaikka se ensi tahdeista alkaen sisältää oleellista sinfonista tapahtumista, on käsitettävissä myös laajahkoksi johdannoksi. Molemmat nopeat osat sisältävät paikoitellen scherzomaisia piirteitä, mutta niiden funktio on erilainen: *Allegro* vastaa lähinnä sinfonian perinteellistä pää-*allegroa*, *Allegretto moderato* taas on luonteeltaan pikemmin intermezzo. *Adagio*ssa olen pyrkinyt yhdistämään synteetiksi finaalin ja hitaan osan ainekset.”

Kolmas sinfonia sai Pohjoismaiden Neuvoston musiikkipalkinnon vuonna 1968.

Orkesteriteos *Opus sonorum* syntyi vuodenvaihteessa 1964-65. Tuolloin Joonas Kokkonen oli jo esikoisorkesteriteoksensa *Musiikkia jousiorkesterille* (1956-57; BIS-CD-485) jälkeen säveltänyt laulusarjan *Lintujen tuonela*, (1958-59; 485) mezzosopraanolle ja orkesterille sekä *ensimmäisen ja toisen sinfonian*. *Sinfonia da camera*

(1961-62; 528) kahdelletoista jouselle oli esitetty Luzernin festivaaleilla, ja juuri ennen *Opus sonorumia* oli valmistunut *Missa a cappella* Luterilaisen maailmanliiton kongressiin. Kokkonen oli jo tunnettu säveltäjä; suuren tunnustuksen hän oli saanut vuonna 1963 tultuaan kutsutuksi Suomen Akatemian säveltäjäjäseneksi.

Opus sonorum, ”Sävelten teos” heijastaa Joonas Kokkosen vahvoja ja usein kärkeviäkin mielipiteitä, olihan hän mm. toiminut *Ilta-Sanomien* ja *Uuden Suomen* musiikkikriitikkona vuodet 1947-63. Teoksen työnimenä oli aluksi ”Musiikkia ilman lyömäsoittimia”. Säveltäjä oli 1960-luvun alussa matkustellut nykymusiikki-juhlilla ja kuunnellut lukemattomia uuden musiikin konsertteja. Hän on itse kertonut:

”Minua alkoi harmittaa se, että kaikkiin teoksiin mitä kuulin, kuului välttämättömänä osana niin sanottu täysi kioski hallitsevassa asemassa olevia lyömäsoittimia. Sen takia halusin kirjoittaa teoksen, jossa ei lyömäsoittimia ole ollenkaan. Sen sijaan otin mukaan pianon, joka osaltaan korvaa joitakin sellaisia värisävyjä, jotka muuten olisi voinut antaa lyömäsoittimille.”

Opus sonorumia hallitsee Kokkosen sinfonisen ajattelutavan mukaisesti yhtenäisen motiivinen materiaali ja sävellystä voisi teosten *Musiikkia jousiorkesterille* ja *sinfonisten luonnosten* (BIS-CD-468) tavoin aivan oikeutetusti kutsua sinfoniaksi. Kukaan musiikkitieteilijä ei ollut huomannut ennen kuin säveltäjä lähes viisitoista vuotta teoksen syntymän jälkeen paljasti, että yksi keskeisistä motiiveista rakentuu Jean Sibeliuksen nimen musiikillisista kirjaimista: e-a-es-h-b eli e-a-es-si-b. Motiivi oli tullut Kokkoselle mieleen, koska hän kirjoitti teosta juuri Sibeliuksen 100-vuotisjuhlavuoden 1965 kynnyksellä.

Requiem on Joonas Kokkosen toinen suuri vokaalisinfonia oopperan *Viimeiset kiusaukset* rinnalla. Se yhdistää sinfonikko-Kokkosen ja vähemmän tunnetun kuoro- ja laulumusiikin säveltäjän. Tosin hän on myös kuoroteoksissaan ja laulusarjoissaan toteuttanut keskeisintä säveltäjänäkemystään, sinfonista ykseyttä, johon parhaiten voi tutustua tätä levysarjaa kuuntelemalla.

Requiem syntyi sekakuoro Akateemisen Laulun ja sen silloisen johtajan Ulf Söderblomin ajatuksesta. Kuoro teki sävellystilauksen 1970-luvun lopulla, pian *Viimeisten kiusausten* loisteliaan menestyksen jälkeen. Säveltäjä innostui tehtävästä ja

suunnitteli ”ekumeenisen messun” kirjoittamista, mutta hänen puolisonsa pitkällisen sairauden ja viimen kuoleman jälkeen suunnitelma muuttui sielunmessuksi hänen muistolleen: *Requiem in memoriam Maija Kokkonen*.

Säveltäjä muodosti teoksen tekstin perinteistä poiketen: Mozartin ja Verdin järeät *Dies irae* jaksot tuomiopäivän kauhunäkyinen korvaa lohdullinen *Tractus*; toiseksi viimeinen osa *In paradisum* vie kauniine yksiaanisine melodioineen vainajan enkelin saattamana paratiisiin. Viidennen osan *Hostias et preces* säveltäjä kertoo kokeneensa jonkinlaiseksi kulttitanssiksi. Kuudes osa *Sanctus* on koko teoksen dynaaminen huippu. Teoksen päätösosa on *Lux aeterna*, jonka niminen on myös Kokkonen urkuteos vuodelta 1974. *Requiem*in päättää säveltäjälle läheinen Es-duuri-sointu, jonka valoisa lohdullisuus huipentaa myös hänen oopperansa. Partituurin Joonas Kokkonen lopettaa merkinnällä S.D.G., *Soli Deo Gloria*.

Tero-Pekka Henell

Soile Isokoski on Suomen viime vuosien kirkkaimpia laulajakomeettoja. Lappeenrannan vuoden 1987 kansallisen laulukilpailun yllätysvoiton jälkeen hänet valittiin maamme edustajaksi BBC:n ”Singer of the World” -laulukilpaan, jonka finaalipaikka avasi ovet kansainväliselle uralle. Vuonna 1987 hänet kiinnitettiin myös Suomen Kansallisoopperan solistiksi. Viime aikoina hän on esiintynyt eri puolilla maailmaa niin oopperan kuin orkesterikonserttien solistina sekä lied-laulajana.

Musiikinopiskelunsa Soile Isokoski aloitti Kuopiossa Sibelius-Akatemian kirkkomusiikkiosastolla. Lauludiplomin hän suoritti vuonna 1984 ja piti ensikonserttinsa Helsingissä vuonna 1986. Tämä on hänen ensimmäinen BIS-levytyksensä.

Walton Grönroos on kansainvälinen suomalainen baritoni, jonka kiintopiste on vuosikaudet ollut Länsi-Berliinin Deutsche Oper. Sinne hänet kiinnitettiin heti Savonlinnan Timo Mustakallio -laulukilpailun voiton jälkeen vuonna 1975. Hän on vieraillut säännöllisesti useimmissa suurissa oopperataloissa, rooleinaan useimmiten Kreivi Almaviva (*Figaron häät*), Posa (*Don Carlos*), Luna (*Trubaduuri*), Ford (*Falstaff*), Scarpia (*Tosca*), Jochanaan (*Salome*) sekä Jevgeni Onegin ja Simon Boccanegrin nimiosat. Lied- ja oratoriolaulajana hänet tunnetaan joka puolella

maailmaa, ja hän on laulanut mm. Abbadon, Barenboimin, Bernsteinin, Böhmin, von Karajanin, Maazelin, Mehtan, Ozawan ja Sinopolin johdolla. Hän on esiintynyt säännöllisesti myös Lahden kaupunginorkesterin solistina.

Vuonna 1987 Walton Grönroos kutsuttiin Savonlinnan Oopperajuhlien taiteelliseksi johtajaksi. Vuonna 1992 hänestä tulee Suomen Kansallisoopperan pääjohtaja. Tämä on Walton Grönroosin kuudes BIS-levytys.

Savonlinnan Oopperajuhlien kuoroksi syntyi 1960-luvun lopulla kaupungin omista laulunharrastajista Savonlinnan Oopperakuoro, jonka avustajiksi kesäisin kutsuttiin innostuneita laulajia eri puolilta maata. Vuonna 1979 perustettiin valtakunnallinen yhdistys **Oopperajuhlakuoro**, jonka tehtäväksi tuli huolehtia Oopperajuhlien kuorotehtävistä. Kuoron taiteellisina johtajina ovat toimineet Kyösti Haatanen (1979-87) ja Eric-Olof Söderström (1987-).

Jokavuotiset esiintymiset Savonlinnan Oopperajuhlilla ovat edelleen kuoron toiminnan huipentuma, mutta yhä useammin kuoro on kutsuttu esiintymään myös Suomen Kansallisoopperan, musiikkijuhlien ja eri kaupunginorkestereiden produktioissa. Oopperoiden lisäksi Oopperajuhlakuoro on esittänyt useita suuria messuja ja oratorioita. Kuoron esiintymisvahvuus on teoksesta riippuen 80-150 laulajaa.

Tämä on Oopperajuhlakuoron toinen BIS-levytys. Ensimmäisellä kaksoislevyllään (CD-373/374) kuoro esittää Savonlinnan juhlien oopperakohtauksia yhdessä useiden solistien, juhlien kapellimestareiden ja Oopperajuhlaorkesterin kanssa.

Lahti on n. 100 000 asukkaan moderni urheilun, kulttuurin, teollisuuden ja kaupan keskus 100 km pohjoiseen Helsingistä. Lahtea halkaisevat jääkaudella syntyneet mahtavat harjut, ja viehättävän vivahteensa kaupunkikuvaan antaa sekä kesällä että talvella kaunis Vesijärvi. Lahden kansainvälinen urheilukeskus on maailman hienoimpia hiihdon ja mäkihypyn areenoita, ja jalkapallon mestarijoukkue Kuusysi on tunnettu myös kansainvälisillä kentillä. Joka vuosi elokuussa järjestetään Lahden kansainvälinen Urkuviikko, joka on yksi tunnetuimmista urkufestivaaleista. Kaupunki tunnetaan myös kansainvälisestä Juliste-biennalestaan ja Mukkulan kansainvälisestä kirjailijakokouksesta.

Lahden kaupunginorkesteri perustettiin vuonna 1949 vaalimaan vuonna 1910 toimintansa aloittaneen Lahden Musiikinystävien orkesterin perinteitä. Viime vuosina orkesteri on noussut yhdeksi Pohjoismaiden merkittävimmistä. Kapellimestareidensa Osmo Vänskän (päävierailija 1985-88, taiteellinen johtaja 1988-) ja Ulf Söderblomin (taiteellinen johtaja 1985-88, päävierailija 1988-1991) johtamien levytysten ansiosta orkesteri on saanut myös laajaa kansainvälistä tunnustusta; erityisesti Jean Sibeliuksen viulukonserton alkuperäisversion ensilevytys (BIS-CD-500) on saavuttanut menestystä. Aiemmillä levyillään orkesteri esittää Crusellin (BIS-CD-345) ja Ahon (BIS-CD-396) musiikkia; Joonas Kokkosen orkesterimusiikin kokonaislevytys on yksi Suomen suurimpia levyhankkeita (BIS-CD-468, 485, 498, 508, 528).

Lahden kaupunginorkesteri konsertoi viikoittain Lahden Konserttitalossa (arkkitehdit Heikki ja Kaija Sirén, 1954) ja Ristinkirkossa (Alvar Aalto, 1978), jossa tehdään kaikki levytykset. Orkesteri esiintyy myös Lahden kansainvälisellä Urkuviikolla sekä Lahden oopperaesityksissä.

Ulf Söderblom (s. 1930) on Suomen kaikkien aikojen tunnetuimpia orkesterinjohtajia, jonka toiminnan pääjuonne on aina ollut oopperan ja suurimuotoisen vokaalimusiikin johtamisessa. Hän on ollut Suomen Kansallisoopperan kapellimestari vuodesta 1957 ja ylikapellimestari vuodesta 1973. Savonlinnan Oopperajuhlien keskeinen kapellimestari hän on ollut juhlien uuden tulemisen alusta, vuodesta 1967 asti. Hän on uupumatta taistellut uuden suomalaisen musiikin puolesta ja johtanut myös lukuisia levytyksiä, mm. Aarre Merikannon *Juhan, Sallisen Ratsumiehen*, Joonas Kokkosen *Viimeiset kiusaukset*, Uuno Klamin *Psalmuksen* sekä Paavo Heinisen *Silkkirummun*. Kuorokapellimestarina hän on niin ikään ollut tienraivaajana monille maassamme tuntemattomille suurteoksille. Vuonna 1977 hän sai säveltaiteen valtionpalkinnon ja vuonna 1991 Tasavallan presidentti myönsi hänelle professorin arvonimen. Lahden kaupunginorkesterin taiteellisena johtajana Ulf Söderblom toimi vuosina 1985-88 ja päävierailijana 1988-91. Tämä on Ulf Söderblomin kolmas BIS-levytys.

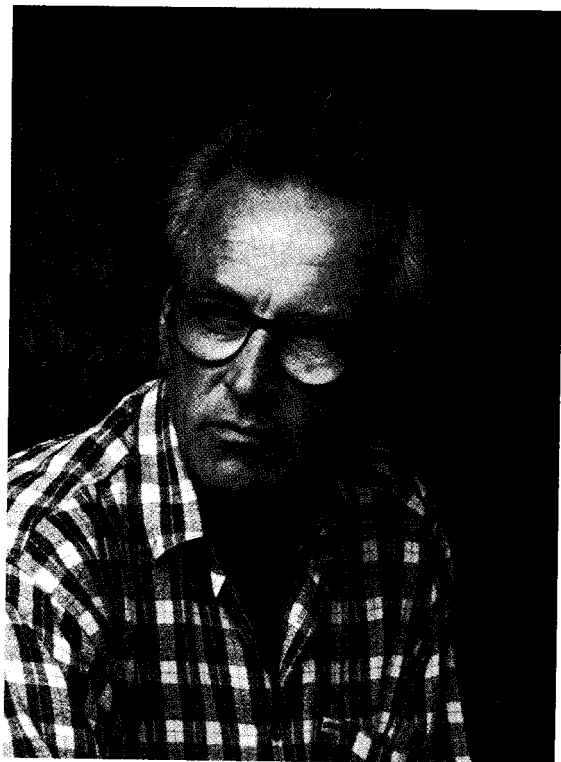
Die *dritte Symphonie* von **Joonas Kokkonen** (geb. 1921) wurde 1967, drei Jahre nach dem auf dieser Platte zu hörenden *Opus sonorum*, fertiggestellt. Sie stellt einen Grundpfeiler in der Entwicklung seiner starken, äußerst ernsten und logischen Musik dar. Seine ganzen Werke spiegeln die Grundsätze seines Komponierens wider: „Bei einer Symphonie hängt alles von allem ab und alles wirkt auf die Gesamtheit“. Die Musik Kokkonens ist stark architektonisch und trotz immer wieder auftretenden bekannten Eigenarten, so haben die Werke im Laufe seiner Karriere doch große Veränderungen erfahren. Die *erste Symphonie* (1958-60; BIS-CD-485) und die *zweite* (1960-61; BIS-CD-498) sind mit einigen radikalen Erscheinungen klare Werke. Die sechs Jahre nach der *zweiten Symphonie* entstandene *dritte Symphonie* ist in ihrer klassischen Klarheit und Heiterkeit ein Bote der wiederum dramatischeren *vierten Symphonie* (1971; BIS-CD-468). Für Kokkonen typisch sind langsame Sätze zu Beginn und zum Ende eines Werkes, dazwischen stehen die schnellen Sätze.

Der Komponist charakterisiert sein Werk folgendermaßen:

„Die Grundidee für die *dritte Symphonie* entstand im Frühjahr 1965. Zu ihrer Entstehung trug ein besonders starkes Naturerlebnis bei, dessen wörtliche Beschreibung eine unnötige Festlegung der Phantasie des Hörers bedeuten würde, da das Werk von Beginn an zu einer absoluten Musik wächst. Die Symphonie wuchs neben den anderen Arbeiten nur langsam, und im Januar 1967 begann ich mit der eigentlichen Niederschrift. Der letzte Satz wurde erst eineinhalb Wochen vor der Erstaufführung am 12.9.1967 fertiggestellt. — Der erste Satz, obwohl er symphonische Züge ab dem ersten Takt enthält, ist als umfassende Einführung zu verstehen. Beide schnellen Sätze erinnern stellenweise an Scherzo, aber ihre Funktion ist anders: das *Allegro* steht in erster Linie für das Haupt-*Allegro* der Symphonie, der Charakter des *Allegretto moderato* ist wiederum eher ein Intermezzo. Beim *Adagio* habe ich versucht, die Elemente des Finales und des langsamen Satzes zu einer Synthese zu verbinden.“

Die *dritte Symphonie* erhielt 1968 den Musikpreis des Nordischen Rats.

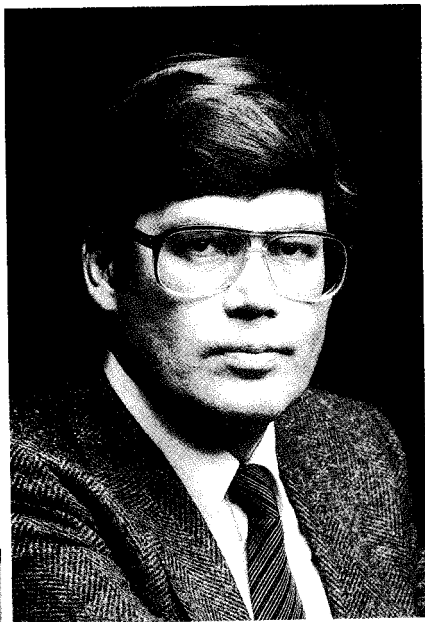
Das Orchesterwerk *Opus sonorum* entstand zur Jahreswende 1964-65. Zu dieser Zeit hatte Joonas Kokkonen bereits nach dem Erstlingswerk für Orchester *Musik für*

Ulf Söderblom

Soile Isokoski

Walton Grönroos

Streichorchester (1956-57; BIS-CD-485) die Liedserie *Totenreich der Vögel* (1958-59; BIS-CD-485) für Mezzosopran und Orchester, sowie seine *erste* und *zweite Symphonie* geschrieben. *Sinfonia da camera* (1961-62; BIS-CD-528) für zwölf Streichinstrumente war beim Festival von Luzern aufgeführt worden und gerade vor dem *Opus sonorum* war die *Missa a cappella* für den Kongreß der Lutherischen Weltunion entstanden. Kokkonen war bereits ein bekannter Komponist. Eine große Anerkennung wurde ihm 1963 mit der Ernennung zum Mitglied der Finnischen Akademie zuteil.

Opus sonorum, das „Melodienwerk“, spiegelt Joonas Kokkonens starke und auch oft beißende Meinung wider. Er hat schließlich in den Jahren 1947-63 bei den Zeitungen *Ilta-Sanomat* und *Uusi Suomi* als Musikkritiker gearbeitet. Zu Anfang der Kompositionsarbeit war das Werk als „Musik ohne Schlaginstrumente“ bezeichnet worden. Der Komponist war Anfang der 60er Jahre zu Gast bei Festspielen der Gegenwartsmusik und hat sich zahlreiche Konzerte der neuen Musik angehört. Er erzählt selber:

„Ich ärgerte mich darüber, daß bei allen Musikstücken die ich hörte, die große Besetzung der Schlaginstrumente eine scheinbar unerlässliche, vorherrschende Rolle spielten. Daher wollte ich ein Stück ganz ohne Schlaginstrumente schreiben. Statt dessen nahm ich das Klavier dazu, dem man teilweise solche Tonnancen zuteilen kann, die sonst an die Schlaginstrumente gefallen wären.“

Das *Opus sonorum* wird laut der symphonischen Denkweise Kokkonens von einem zusammenhängenden Motiv beherrscht, und die Komposition könnte genauso wie die *Musik für Streichorchester* und die *Symphonischen Skizzen* (BIS-CD-468) als Symphonie bezeichnet werden. Kein Musikwissenschaftler hatte bemerkt, daß sich das Hauptmotiv aus den musikalischen Buchstaben von Jean Sibelius zusammensetzt: e-a-es-h-b oder e-a-es-si-b, bevor nicht der Komponist dies fast fünfzehn Jahre nach der Komposition des Werkes preisgab. Kokkonen war dieses Motiv eingefallen, da er das Stück gerade Anfang 1965 zum 100. Geburtsjahr von Sibelius schrieb.

Das **Requiem** ist neben der Oper *Die letzten Versuchungen* Joonas Kokkonens zweite große Vokalsinfonie. Es vereint den Symphoniker Kokkonen mit dem weniger

bekannten Komponisten für Chor- und Liedmusik. Allerdings hat er auch in seinen Chorwerken und Liedstücken seine zentrale Auffassung der Komposition, nämlich die symphonische Einheit, verwirklicht. Dies wird einem am besten durch Anhören dieser Plattenserie bewußt.

Das *Requiem* entstand durch eine Idee des gemischten Chores **Akateeminen Laulu** und seines damaligen Leiters Ulf Söderblom. Der Chor bestellte Ende der 70er Jahre, bald nach dem glänzenden Erfolg der *Letzten Versuchungen*, eine Komposition. Der Komponist war von der Idee begeistert und plante eine „ökumenische Messe“. Durch die lange Krankheit und schließlich den Tod seiner Frau wurde daraus jedoch eine Seelenmesse für ihr Angedenken: *Requiem in memoriam Maija Kokkonen*.

Der Komponist textete das Werk in untraditioneller Weise: Mozarts und Verdis Dies irae-Sätze mit dem Schrecken des Jüngsten Gerichts werden durch einen tröstlichen Traktus ersetzt. Im zweitletzten Satz *In paradisum* führen schöne einstimmige Melodien den von Engeln begleiteten Verstorbenen zum Paradies. Den fünften Satz *Hostias et preces* empfindet der Komponist selbst als eine Art Kulttanz. Im sechsten Satz *Sanctus* findet das Werk seinen dynamischen Höhepunkt. Das Werk findet seinen Abschluß in *Lux aeterna*; den Namen verwendet Kokkonen auch für sein Orgelwerk aus dem Jahre 1974. Das *Requiem* wird durch eine, dem Komponisten sehr nahe gelegene Es-Dur-Harmonie beendet, deren Tröstlichkeit auch seine Oper glanzvoll enden läßt. Joonas Kokkonen beendet seine Partitur mit dem Zeichen S.D.G., Soli Deo Gloria. **Tero-Pekka Henell**

Soile Isokoski ist Finnlands größte Gesangsentdeckung der letzten Jahre. Nach dem überraschenden Sieg des nationalen Gesangswettbewerbs in Lappeenranta 1987 wurde sie als Landesvertreterin für den Gesangswettbewerb des BBC „Singer of the World“ auserwählt. Ein Platz in der Finalrunde öffnete ihr die Türen zu einer internationalen Karriere. In der letzten Zeit ist sie in verschiedenen Ländern als Solistin bei Opern und Orchesterkonzerten, wie auch bei Liedaufführungen aufgetreten.

Ihr Musikstudium begann Soile Isokoski an der Kirchenmusikabteilung der Sibelius-Akademie in Kuopio. Ihr Gesangsdiplom legte sie 1984 ab und 1986 gab sie ihr erstes Konzert in Helsinki. Dies ist ihre erste BIS-Aufnahme.

Walton Grönroos ist ein finnischer Bariton internationalen Rufes. 1975 gewann er den Timo-Mustakallio-Gesangswettbewerb in Savonlinna, worauf er gleich ein langjähriges Engagement an der Deutschen Oper Berlin antrat. Er gastierte häufig an den großen Opernhäusern, meistens in den Rollen als Almaviva (*Hochzeit des Figaro*), Posa (*Don Carlos*), Luna (*Troubadour*), Ford (*Falstaff*), Scarpia (*Tosca*), Jochanaan (*Salome*) und in den Titelrollen von *Eugen Onegin* und *Simone Boccanegra*. Er ist weltweit als Lieder- und Oratoriensänger bekannt und arbeitete mit Dirigenten wie Claudio Abbado, Daniel Barenboim, Leonard Bernstein, Karl Böhm, Herbert von Karajan, Lorin Maazel, Zubin Mehta, Seiji Ozawa und Giuseppe Sinopoli. Er erschien auch häufig mit dem Symphonieorchester Lahti. 1987 wurde ihm der Posten als künstlerischer Leiter des Opernfestivals in Savonlinna angeboten, und 1992 soll Walton Grönroos Opernchef der Finnischen Nationaloper werden. Dies ist seine sechste Aufnahme für BIS.

Als Chor für die Savonlinna Opernfestspiele entstand Ende der 60er Jahre aus den Reihen der Gesangsamateure der Stadt der Opernchor Savonlinna, zu dem man während des Sommers interessierte Chorsänger aus dem übrigen Land einlud. 1979 wurde der finnische Landesverein des **Opernfestspielchors** gegründet, zu dessen Aufgaben die Sorge um die Chorarbeiten für die Opernfestspiele gehört. Zu den künstlerischen Leitern des Chores gehörten Kyösti Haatanen (1979-87) und Eric-Olof Söderström (1987-).

Nach wie vor gehören die jährlichen Auftritte bei den Savonlinna Opernfestspielen zu den Hauptaufgaben des Chores. Immer mehr wird der Chor jedoch zu Auftritten der Finnischen Nationaloper, zu Musikfestspielen und Produktionen verschiedener Stadtorchester gebeten. Der Opernfestspielchor hat zahlreiche große Messen und Oratorien aufgeführt. Die Chorstärke beträgt je nach Werk 80-150 Sänger.

Dies ist die zweite BIS-Aufnahme des Opernfestspielchors. Bei der ersten Doppelplatte (BIS-CD-373/374) singt der Chor Opernstücke gemeinsam mit anderen Solisten, den Festspielkapellmeistern und dem Opernfestspielorchester.

Lahti ist eine Stadt mit rund 100 000 Einwohnern, ein modernes Zentrum des Sports, der Kultur, der Industrie und des Handels, 100 Kilometer nördlich der finnischen Hauptstadt Helsinki gelegen. Das Gebiet von Lahti wird von mächtigen Moränen durchschnitten; eine reizende Note im Stadtbild bringt sommers wie winters der schöne Vesijärvi-See ein. Das internationale Sportzentrum von Lahti ist ständig Schauplatz großer Wettkämpfe. Alljährlich findet im August in Lahti die internationale Orgelwoche statt, die zu den bekanntesten Orgelfestspielen der Welt gehört. Die Stadt ist auch durch die Internationale Biennale für Poster und die Internationale Mukkula-Schriftstellerkonferenz bekannt.

Das **Symphoniorchester Lahti** wurde 1949 gegründet um die Traditionen des 1910 von der Gesellschaft der Musikfreunde Lahtis gegründeten Orchester aufrechtzuerhalten. In späteren Jahren entwickelte sich das Orchester zu einem der besten in Skandinavien. Seine Aufnahmen unter der Leitung von Osmo Vänskä (Hauptgastdirigent 1985-88, Chefdirigent seit 1988) und Ulf Söderblom (Chefdirigent 1985-88, Hauptgastdirigent 1988-91) brachten dem Orchester internationalen Ruhm, nicht zuletzt durch die Erstaufnahme der Urfassung von Sibelius' *Violinkonzert* (BIS-CD-500). Auf früheren CD spielte das Orchester Musik von Crusell (BIS-CD-345) und Kalevi Aho (BIS-CD-396). Die Gesamtaufnahme von Joonas Kokkonens Orchesterschaffen durch dieses Orchester (BIS-CD-468, 485, 498, 508 und 528) ist eines der größten Phonogrammvorhaben Finnlands.

Das Symphoniorchester Lahti bringt wöchentliche Konzerte im Konzerthaus Lahti (Architekten Heikki und Kaija Sirén, 1954) und in der Ristinkirkko (Kreuzkirche, Alvar Aalto 1978), in der auch sämtliche Aufnahmen gemacht wurden. Das Orchester erscheint auch bei der Orgelwoche Lahti und bei Opernaufführungen in der Stadt.

Ulf Söderblom (geb. 1930) ist einer der führenden finnischen Dirigenten aller Zeiten. Er interessiert sich vor allem für Oper und für größere Chormusik; seit

1957 dirigiert er an der finnischen Nationaloper (seit 1973 als Chefdirigent). Seit dem Wiederbeginn 1967 der Opernfestspiele in Savonlinna dirigiert er auch regelmäßig dort. Er engagiert sich unermüdlich für die neue finnische Musik und hat viele der bekanntesten finnischen Werke für Chor und Orchester dirigiert (und z.B. Aarre Merikantos *Juha*, Sallinenens *Ratsumies*, Kokkonens *Die letzten Versuchungen*, Uuno Klamis *Psalmus* und Paavo Heininens *Die Silketrommel* aufgenommen); darüber hinaus hat er die ersten finnischen Aufführungen von einer Reihe wichtiger internationaler Werke für Chor und Orchester geleitet. Im Jahre 1977 erhielt er den Staatspreis für Tonkunst und 1991 verliehte ihm der finnische Präsident den Ehrentitel eines Professors. 1985-88 war Ulf Söderblom als künstlerischer Leiter des Symphonieorchesters Lahti und 1988-91 als Gastdirigent tätig. Dies ist Ulf Söderbloms dritte BIS-Aufnahme.

La *troisième symphonie* de **Joonas Kokkonen** (1921-) fut complétée en 1967, trois ans après *Opus sonorum* (aussi sur ce CD) et sert de pierre angulaire dans le développement de cette musique solide, extrêmement sérieuse et logique. Toutes ses œuvres reflètent ses principes de composition: "Dans une symphonie, tout dépend de tout le reste et toute chose a un effet sur la totalité. La musique de Kokkonen est fortement architectonique et — en dépit de caractéristiques familières revenant constamment — le style de ses œuvres a subi de grands changements au cours de la carrière du compositeur. La *première symphonie* (1958-60; BIS-CD-485) et la *seconde* (1960-61; BIS-CD-498) sont des pièces de précision avec quelques traits radicaux. Avec sa simplicité et sa joie classiques, la *troisième symphonie*, six ans après la seconde, est un avant-coureur de la *quatrième symphonie* (1971; BIS-CD-468), plus dramatique celle-là. Les mouvements lents au début et à la fin des œuvres, encadrant les rapides, sont typiques de Kokkonen.

Le compositeur décrit ainsi sa pièce:

"L'idée fondamentale pour la *troisième symphonie* me vint en février 1965. Une expérience particulièrement intense de la nature contribua à sa naissance — l'imagination de l'auditeur serait inutilement limitée si j'en faisais la description — car l'œuvre se développe en musique absolue dès le début. Tout comme mes autres œuvres, la symphonie prit forme très lentement et je n'ai commencé à la mettre sur papier qu'en janvier 1967. Le dernier mouvement fut terminé une semaine et demi seulement avant la création le 12 septembre 1967. — Quoiqu'il renferme des éléments symphoniques dans la première mesure déjà, le premier mouvement doit être compris comme une introduction de grande envergure. Les deux mouvements vifs sonnent par endroits comme des scherzi mais leurs fonctions diffèrent: l'*Allegro* représente surtout l'*Allegro* principal de la symphonie alors que l'*Allegro moderato* est plutôt celui d'un intermezzo. Dans l'*Adagio*, j'ai essayé d'associer en une synthèse des éléments d'un finale et d'un mouvement lent.

En 1968, la *troisième symphonie* reçut le Prix de musique du Conseil nordique.

La pièce orchestrale *Opus sonorum* fut écrite au tournant de 1964-65. A cette époque, Kokkonen avait déjà donné suite à sa première composition orchestrale *Musique pour orchestre à cordes* (1956-57; BIS-CD-485) avec le cycle de chansons *Les*

Enfers des oiseaux (1958-59; BIS-CD-485) pour mezzo-soprano et orchestre et il avait composé ses deux premières symphonies. La *Sinfonia da camera* (1961-62; BIS-CD-528) pour douze instruments à cordes avait été exécutée au festival de Lucerne et, juste avant *Opus sonorum*, il avait composé la *Missa a cappella* pour le congrès de l'Union du monde luthérien. Sa nomination comme membre de l'Académie finlandaise en 1963 lui avait été un grand honneur.

Opus sonorum, l'“œuvre de mélodies”, reflète les opinions arrêtées et souvent mordantes de Kokkonen — il avait été critique musical pour les journaux *Ilta-Sanomat* et *Uusi Suomi* de 1947 à 63. Lorsqu'il commença à la composer, il en parlait comme de la “Musique sans percussion”. Au début des années 1960, le compositeur avait été invité à des festivals de musique contemporaine et il avait entendu de nombreux concerts de musique nouvelle. Il explique lui-même:

“Il m'ennuyait que la grande section de percussion tienne un rôle dominant et apparemment impérieux dans toutes les pièces entendues. C'est pourquoi j'ai voulu écrire un morceau sans aucune percussion. J'y ai à la place ajouté un piano auquel on peut assigner ces nuances tonales qui, autrement, auraient été données à la percussion.”

Selon le mode de pensée symphonique de Kokkonen, *Opus sonorum* est gouverné par un motif de jonction et — comme c'est le cas de *Musique pour orchestre à cordes* ou des *Sketches symphoniques* (BIS-CD-468) — la composition pourrait être appelée une symphonie. Aucun musicologue n'avait remarqué que le thème principal comprenait le nom des notes correspondant au nom Jean Sibelius: mi-la-mi bémol-si-si bémol (en allemand e-a-es-h-b ou, en mélangeant les langues, e-a-es-si-b) jusqu'à ce que le compositeur le révèle quinze ans après la composition. Ce motif vint à l'esprit de Kokkonen parce qu'il écrivit la pièce au début de 1965 pour le 100e anniversaire de naissance de Sibelius.

Le *Requiem* est la seconde grande symphonie vocale de Kokkonen à côté de l'opéra *Les Dernières Tentations*. L'œuvre unit Kokkonen le symphoniste à son côté moins familier de compositeur de musique vocale et chorale. Il a néanmoins satisfait à sa propre perception centrale de la composition — l'unité symphonique — dans ses pièces chorales et ses chansons. Ceci devient manifeste quant on écoute cette série de CDs.

Le *Requiem* est le résultat d'une suggestion du chœur mixte Akateeminen Laulu et de son directeur musical Ulf Söderblom. Vers la fin des années 1970, juste après le succès triomphal des *Dernières Tentations*, le chœur commanda une pièce. Le compositeur fut enthousiasmé et projeta une "messe œcuménique". A cause de la longue maladie et de la mort de sa femme, la pièce devint une messe de requiem à sa mémoire: *Requiem in memoriam Maija Kokkonen*.

Le compositeur dota l'œuvre d'un texte peu conventionnel: les *Dies Irae* remplis de crainte du jugement dernier de Mozart et de Verdi sont remplacés par un *Tractus* réconfortant. Dans l'avant-dernier mouvement, *In paradisum*, de très belles mélodies à l'unisson mènent les défunts, accompagnés par des anges, au paradis. Le cinquième mouvement, *Hostias et preces*, est perçu par le compositeur comme une sorte de danse cultuelle. Dans le sixième mouvement, *Sanctus*, l'œuvre atteint son apogée dynamique et elle se termine par *Lux aeterna*, un titre que Kokkonen donna aussi à une pièce d'orgue datant de 1974. Le *Requiem* finit dans l'harmonie de mi bémol majeur très chère au compositeur et dont la nature encourageante met fin aussi à son opéra. Joonas Kokkonen termine sa partition par S.D.G. — Soli Deo Gloria.

Tero-Pekka Henell

Soile Isokoski est la grande découverte de l'art vocal finlandais des dernières années. Après la surprise de sa victoire au concours national de chant de Lappeenranta en 1987, elle fut choisie pour représenter la Finlande au concours "Chanteur du monde" de la BBC où elle fut finaliste, voyant ainsi les portes d'une carrière internationale s'ouvrir devant elle. En 1987, elle fut engagée à l'Opéra National Finlandais. Elle a depuis donné des récitals partout dans le monde, des concerts orchestraux et des opéras.

Soile Isokoski commença ses études en musique sacrée à l'Académie Sibelius à Kuopio. Elle reçut son diplôme de chant en 1984 et donna son premier concert à Helsinki en 1986. C'est son premier disque BIS.

Walton Grönroos est un baryton finlandais de renommée internationale qui a travaillé pendant plusieurs années au Deutsche Oper de Berlin: il y fut engagé immédiatement après avoir gagné la compétition de chant Timo Mustakallio à

Savonlinna en 1975. Il fut invité régulièrement à chanter dans des maisons d'opéra majeures, le plus souvent dans les rôles du comte Almaviva (*Les Noces de Figaro*), Posa (*Don Carlos*), Luna (*Le Trouvère*), Ford (*Falstaff*), Scarpia (*Tosca*), Jochanaan (*Salomé*) et dans le rôle titre d'*Eugène Onegin* et de *Simon Boccanegra*. Il est connu internationalement comme interprète de lieder et d'oratorios et il a chanté sous la baguette de Claudio Abbado, Daniel Barenboim, Leonard Bernstein, Karl Böhm, Herbert von Karajan, Lorin Maazel, Zubin Mehta, Seiji Ozawa et Giuseppe Sinopoli. Il s'est aussi produit régulièrement avec l'Orchestre Symphonique de Lahti. En 1987, Walton Grönroos fut invité à devenir le directeur artistique du Festival d'Opéra de Savonlinna. En 1992, il deviendra le directeur en chef de l'Opéra National Finlandais. Ceci est son sixième disque BIS.

Formé de chanteurs amateurs de la ville, le **Chœur de l'opéra de Savonlinna** fut fondé à la fin des années 1960 pour chanter au festival d'opéra de Savonlinna. Il fut renforcé durant la saison estivale par d'autres choristes finlandais. En 1979, l'organisation nationale le Chœur du festival d'opéra de Savonlinna fut mise sur pied; l'ensemble est responsable entre autres des œuvres chorales du festival d'opéra. Kyösti Haatanen (1979-87) et Eric-Olof Söderström (depuis 1987) comptent parmi les directeurs artistiques du chœur.

Les apparitions annuelles du chœur au festival d'opéra de Savonlinna en sont la principale fonction mais il est de plus en demande par l'Opéra National Finlandais et lors de festivals et de productions d'orchestres finlandais variés. Le chœur a chanté plusieurs messes et oratorios majeurs et — selon les exigences de la musique — compte entre 80 et 150 membres.

C'est le second enregistrement du Chœur du festival d'opéra de Savonlinna sur BIS. Dans un album précédent (BIS-CD-373/374), il exécute des scènes du festival d'opéra de Savonlinna avec l'orchestre du festival, des solistes et chefs variés.

Lahti est une ville d'environ 100,000 habitants à 100 km au nord de la capitale finlandaise, Helsinki; c'est un centre moderne de sport, culture, commerce et industrie. La région de Lahti est entourée d'imposants glaciers et le lac Vesijärvi, aussi beau en hiver qu'en été, contribue au charme de la ville. Des compétitions

majeures de sport ont fréquemment lieu au centre international de sport de Lahti. Un des festivals d'orgue les plus réputés du monde, la Semaine internationale d'orgue de Lahti, s'y tient chaque année en août. La ville est aussi connue grâce à la Biennale internationale de poster et à la conférence internationale d'auteurs Mukkula.

L'Orchestre Symphonique de Lahti fut fondé en 1949 afin de poursuivre les traditions de l'orchestre institué en 1910 par la société des Amis de la musique de Lahti. Ces dernières années, l'ensemble est devenu un des plus remarquables des pays du Nord. Ses enregistrements sous la direction de ses chefs Osmo Vänskä (principal chef invité de 1985 à 88, chef attitré depuis 1988) et Ulf Söderblom (chef attitré de 1985 à 88, principal chef invité de 1988 à 91) lui ont gagné une réputation internationale; on remarqua particulièrement le premier enregistrement de la version originale du *Concerto pour violon* de Sibelius (BIS-CD-500). L'orchestre a aussi enregistré sur disque de la musique de Crusell (BIS-CD-345) et de Kalevi Aho (BIS-CD-396). L'édition complète de la musique orchestrale de Joonas Kokkonen (BIS-CD-468, 485, 498, 508, 528) est un des plus grands projets du disque finlandais.

L'Orchestre Symphonique de Lahti donne chaque semaine des concerts à la salle de concert de Lahti (architectes Heikki et Kaija Sirén, 1954) et à la Ristinkirkko (église de la Croix; Alvar Aalto, 1978); tous les enregistrements de l'orchestre ont également lieu dans cette église. L'orchestre participe aussi à la Semaine internationale d'orgue de Lahti et aux représentations d'opéra de la cité.

Ulf Söderblom (1930-) est un des chefs d'orchestre finlandais les mieux connus de l'histoire. Il s'est surtout dédié à l'opéra et à la grande musique vocale; il a dirigé à l'Opéra National Finlandais depuis 1957 et il en est le chef attitré depuis 1973. Il a dirigé au festival d'opéra de Savonlinna depuis sa reprise en 1967. Il a aussi été un champion infatigable de la nouvelle musique finlandaise. Il a dirigé plusieurs des œuvres majeures finlandaises les mieux connues pour chœur et orchestre (ses enregistrements comprennent *Juha* d'Aarre Merikanto, *Le Cavalier* de Sallinen, *Les Dernières Tentations* de Kokkonen, *Psalmus* d'Uuno Klami et *Le Tambour de soie* de Paavo Heininen) et donné la première finlandaise d'œuvres majeures

internationales pour chœur et orchestre. On lui décerna le Prix de Musique de l'état finlandais en 1977 et, en 1991, le président de la Finlande lui accorda le titre honorifique de professeur. Ulf Söderblom fut le directeur artistique de l'Orchestre Symphonique de Lahti de 1985 à 88; de 1988 à 91, il en fut le principal chef invité. Ceci est son 3e disque BIS.

Joonas Kokkonen
REQUIEM
In memoriam Maija Kokkonen

1. REQUIEM AETERNAM

Requiem aeternam dona eis, Domine,
et lux perpetua luceat eis.

Te decet hymnus, Deus, in Sion,
et tibi reddetur votum in Jerusalem.

Requiem aeternam dona eis, Domine,
et lux perpetua luceat eis.

In memoria aeterna erit justus,
ab auditione mala non timebit.

Alleluia.

Requiem aeternam dona eis, Domine,
et lux perpetua luceat eis.

2. KYRIE ELEISON

Kyrie eleison. Christe eleison.

Kyrie eleison.

3. TRACTUS

Absolve, Domine, animas omnium fidelium
defunctorum ab omni vinculo delictorum.

Et gratia tua illis succurrente

mereantur evadere iudicium ultionis.

Et lucis aeternae beatitudine perfrui.

1. REQUIEM AETERNAM

*Grant them eternal rest, O Lord,
And may perpetual light shine upon them.*

*Thou, O God, art praised in Sion,
And unto thee shall the vow be performed in Jerusalem.*

*Grant them eternal rest, O Lord,
And may perpetual light shine upon them.*

*The just man shall be remembered eternally,
And shall fear no malice.*

Alleluia.

*Grant them eternal rest, O Lord,
And may perpetual light shine upon them.*

2. KYRIE ELEISON

Lord have mercy upon us, Christ have mercy upon us.

Lord have mercy upon us.

3. TRACTUS

*Absolve, O Lord, the souls of all the faithful,
Departed from every bond that may ensnare them in sin.*

*And may they all earn a reprieve from the
Judgement of vengeance by the assistance of your mercy.*

And may they be refreshed by the glory of the eternal light.

4. DOMINE JESU CHRISTE

Domine Jesu Christe, Rex gloriae,
libera animas omnium fidelium defunctorum
de poenis inferni et de profundo lacu,
libera eas de ore leonis,
ne absorbeat eas tartarus,
ne cadant in obscurum,
sed signifer sanctus Michael repraesenter
eas in lucem sanctam,
quam olim Abrahae promisisti
et semini eius.

5. HOSTIAS ET PRECES

Hostias et preces tibi, Domine,
laudis offerimus.
Tu suscipe pro animabus illis,
quarum hodie memoriam facimus.
Fac eas, Domine, de morte transire ad vitam,
quam olim Abrahae promisisti
et semini eius.

6. SANCTUS & BENEDICTUS

Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus
Sabaoth.
Pleni sunt caeli et terra gloria tua.
Hosanna in excelsis.
Benedictus qui venit in nomine Domini.
Hosanna in excelsis.

4. DOMINE JESU CHRISTE

*Lord Jesus Christ, King of glory,
Free the souls of all the faithful departed
From the punishment of hell and from the bottomless pit.
Free them from the jaws of the lion
And let them not fall down
Into darkness,
But let St. Michael, your standard-bearer
Bring them into light eternal,
As you promised to Abraham
And his seed for ever.*

5. HOSTIAS ET PRECES

*We offer unto Thee this sacrifice
Of prayer and praise.
Receive it for those souls
Whom today we commemorate.
Let them, O Lord, pass from death unto life,
As you promised to Abraham
And his seed for ever.*

6. SANCTUS & BENEDICTUS

*Holy, holy, holy Lord,
God of hosts.
Heaven and earth are full of Thy glory.
Hosanna in the highest.
Blessed is he who cometh in the name of the Lord.
Hosanna in the highest.*

7. AGNUS DEI

Agnus Dei, qui tollis peccata mundi,
dona eis requiem.

Agnus Dei, qui tollis peccata mundi,
dona eis requiem sempiternam.

8. IN PARADISUM

In Paradisum deducant te angeli,
in tuo adventu suscipiant te martyres
et perducant te in civitatem sanctam
Jerusalem.

Chorus angelorum te suscipiat,
et cum Lazaro quondam paupere
aeternam habeas requiem.

9. LUX AETERNA

Lux aeterna luceat eis, Domine.
Cum sanctis tuis in aeternum,
quia pius es.
Requiem aeternam dona eis, Domine,
et lux perpetua luceat eis.
Cum sanctis tuis in aeternum,
quia pius es.

7. AGNUS DEI

*Lamb of God, who takest away the sins of the world,
Grant them rest.*

*Lamb of God, who takest away the sins of the world,
Grant them everlasting rest.*

8. IN PARADISUM

*May the angels lead you into paradise
And may the martyrs support you at your arrival
And bring you into the holy city
Jerusalem.*

*May the choir of angels support you
And with Lazarus, who once was poor,
May you have eternal rest.*

9. LUX AETERNA

*May eternal light shine on them, O Lord,
With all your saints for ever,
For you are rich in mercy.
Give them eternal rest, O Lord,
And may perpetual light shine on them for ever.
With all your saints for ever,
For you are rich in mercy.*

Joonas Kokkonen